

103021

Regjeringen og 9. april

Hva granskningen forteller om de forhåndsvarsler den hadde mottatt

Av stortingsmann Jon Leirfall

I et møte i Arbeiderpartiets Studentlag mandag kveld skal professor Skodvin etter referat i Arbeiderbladet ha uttalt om de varsler om forestående angrep på Norge som kom like før 9. april:

«Her bør vi holde oss til Undersøkelseskommisjonen. Det er en utbredt oppfatning at det norske UD i denne tiden ble bombardert av advarsler, og det er en lei misforståelse. Alle kjente aktstykker omkring dette er trykt i Undersøkelseskommisjonens innstilling og det rår altfor nye uvitenhet omkring så lett tilgjengelige opplysninger. Her kan enhver finne materialet for å gjøre seg opp en mening om karakteren av disse såkalte varslene og om de vesentlig avviker fra lignende rykter fra våre sendemenn på andre tidspunkt. Personlig kan jeg ikke finne at det har vært telegrafert fra Berlin noen offisiell melding om at tyskerne var på vei. Det som kom frem var avdempede og ofte tvetydige rykter. Ryktene hadde ofte vært sterkere og mer entydige før.»

Videre i et senere innlegg:

«Selvsagt kan en si at meldingene kanskje ga grunnlag for reaksjon, og det hadde kanskje vært et mer tiltalende minne om Norge hadde mobilisert. Men vi bør avlive forestillingene om disse meldingene som utvilsomt er nokså utbredt i det norske folk.»

Selvsagt må professor Skodvin som historiker ha lov til å ha sin personlige oppfatning om arten og verdien av de varsler som kom til den norske regjering like før 9. april. Men han har ikke lov til å ta Undersøkelseskommisjonens innstilling til inntekt for det syn at advarslene ikke var noe å bygge på. Nettopp av Undersøkelseskommisjonens innstilling får en et klart inntrykk av hvor sterke advarslene var, og hvor de fleste av dem pekte i samme retning. Jeg var medlem av den stortingskomité som behandlet innstillingen, og i vår innstilling kom det heller ikke frem noe som avsvakket den hårde kritikk som Undersøkelseskommisjonen rettet mot den likegyldighet advarslene ble mottatt med.

Professor Skodvins uttalelse om at det ikke kom noen offisiell mel-

ding fra Berlin, men at det hele var rykter om at tyskerne var på vei, forundret meg storlig. En kan vel ikke vente at en ambassade skal kunne gi «offisiell» beskjed om at et angrep på hjemlandet er i gang, meldingene må nødvendigvis ha karakter av rykter og formodninger som det da må bli Utenriksdepartementets sak å vurdere. Undersøkelseskommisjonen sier om dette:

«Kommisjonen er enig i at meldingene kom til Norge i en høyst mangelfull form, men kan dog ikke tillegge innvendingen avgjørende vekt. Meldinger av denne art må nødvendigvis komme som rykter, et offisielt grunnlag kunne en ikke regne med. Det at lignende ting var hørt tidligere, burde heller ikke ha sluppet interessen. Tvertimot kan en med like stor rett si at den ting at ryktene var vedholdende og gjaldt samme ting burde ha skjerpet mistanken.»

Komitéen kritiserer videre at det ikke ble gjort noe for å få meldingene supplert.

Dette var altså om varslene fra Berlin, men ved siden av foreligger det fra dagene 7.—8. april flere konkrete meldinger om troppeutskibninger og store tyske flåtekonstrasjoner i de danske farvann med kurs mot norske farvann. Disse kan i hvert fall ikke karakteriseres som rykter.

Undersøkelseskommisjonen karakteriserer det som «en alvorlig forsømmelse» at utenriksministeren ikke orienterte sine regjeringskolleger om de meldinger han hadde mottatt før 5. april og sier at han gav Stortinget en «mangelfull og misvisende» orientering.

Et «rykte» kan man heller ikke kalle den melding som om eftermiddagen 8. april kom fra det britiske admiralitet gjennom vår legasjon i London. Klokken 15 kom et telegram om at et senere telegram angående tysk flåtebevegelse mot Narvik måtte behandles øyeblikkelig. Det efterfølgende telegram lød således:

Kl. 13 idag bad Admilitetet om øyeblikkelig samtale om en alvorlig sak. Da legasjonsråden straks kom dit, fikk han av visesjefen for Naval Staff admiral Philips følgende melding: Tyske

sjøstridskrefter ble sett i Nordsjøen igår sammen med, tror man, et handelsskip muligens en troppe-transport. Imorges ble deres fremskutte styrker observert utenfor norskekysten for nordgående. Det antas med bestemt- het at det er hensikten å foreta operasjoner mot Narvik og at de kunne komme dit for midnatt. Admiral Philips tilføyet at tyskerne ved ti-tiden i aften kunne være ved Narvik.

Norwegian Minister London.»

En så konkret meddelelse fra det britiske admiralitet burde iallfall fått Utenriksdepartementet til å våkne. Men den kom ikke frem til regjeringens øvrige medlemmer, ble heller ikke nevnt i det stortingsmøte som ble holdt om kvelden, eller i den regjeringskonferanse som ble holdt senere på kvelden. Det inntrengende faresignal ble helt neglisjert og utenriksministeren kunne den følgende dag uttale:

«Dette regjeringsmøte gikk frå kvarandre millom kl. 9 og 10 igår kveld, og vi hadde då ingen tanké om det som kom til å henda snart etter.»

Stortingets protokollkomité sa seg enstemmig enig i den sterke kritikk som Undersøkelseskommisjonen hadde rettet mot regjeringen for likegyldighet overfor advarslene og refererte i sin innstilling uten kommentarer Kommisjonenens uttalelse om at det var et

«åpenbart misforhold mellom de forsvarstiltak som ble truffet før angrepet satte inn, og en nøktern vurdering av situasjonen som burde ha foreligget i de første dager av april.»

Professor Skodvin må som før sagt ha lov til å hevde sitt eget syn på de varsler som kom før 9. april. Men han har ikke dekning når han henviser til Undersøkelseskommisjonen til støtte for sitt syn. Undersøkelseskommisjonen hevder det motsatte av det herr Skodvin, etter Arbeiderbladets referat, har sagt i Arbeiderpartiets Studentlag. Dette er ikke objektiv fremstilling av historiske aktstykker.